

PELIONGELMIEN KOMPAKTI HOITO - PROJEKTIN RAPORTTI 2008-2009 **Ongelmapelaajien avohoidon, tukitoiminnan ja hoidon koulutuksen kehittäminen A-** **klinikkasäätiön Hietalinna-yhteisössä**

Tässä raportissa kuvataan ”Peliongelmiä kompakti hoito” -projektin (1/2008-5/2009) tavoite, toimintaa ja tuotoksia. Kokeilutoimintana toteutetut Ongelmapelaamisen hoidon kurssit sekä niiden sisältöjen ja rakenteen kuvaus nousevat tavoitteen kannalta keskeiseksi tuotokseksi.

1. PROJEKTIN TAVOITE

A-klinikkasäätiön Hietalinna-yhteisön toteuttaman projektin tavoitteeksi asetettiin vuosien 2008 ja 2009 aikana koota, muokata ja kokeilla Rapeli-yhteisön hoitomallista kehitettävää kevytversiota, joka olisi helposti siirrettävissä, koulutettavissa ja sovellettavissa muillekin alan toimijoille. Hoitomallista haluttiin muokata avohoitoon paremmin soveltuva ja helpommin tavoitettavissa oleva muoto. Prosessi muodostuu suunnittelutyöstä, yhteistyöpalavereista, kokeilutoiminnasta (kurssit, vertaisryhmät ja mahdollinen päivystys/avoimet ovet) ja kirjaamisesta. Kohderyhmäksi koulutus/hoitotilanteissa määriteltiin ongelmapelaajat, heidän läheisensä sekä sosiaali- ja terveysalan ja peliyhtiöiden työntekijät.

Projektin tuotokseksi ennakoitiin peliongelmiä koulutus/hoitopakettia, joka koostuisi seuraavista asioista:

- Hoidollinen koulutus/koulutuksellinen hoito ongelmapelaajille, heidän läheisilleen ja alan ammattilaisille 1-4 kokonaisuutta.
- Vertaistukiryhmätoiminta
- Avoimet ovet /päivystystoiminta

Projektin käyttöön irrotettiin Hietalinna-yhteisön suunnittelija 23.6.-28.12.2008 väliseksi ajaksi. Vuonna 2009 hän toimi projektissa oman toimensa ohella. Lisäksi kokeilutoimintaan kuuluvien koulutustilaisuuksien suunnitteluun ja toteutukseen osallistui oman toimensa ohella Hietalinna-yhteisön johtaja sekä neljä muuta työntekijää vuorolleen.

2. TOIMINTAA JA TUOTOKSIA

2.1 Hyvän käytännön kuvaus

Rapeli-yhteisössä kehitetty hoitomalli kuvattiin sosiaali- ja terveysalan hyväksi käytännöksi, mikä osaltaan tuki hankkeen kantavaa ajatusta eli mallin muokkaamista kompaktimmaksi ja helpommin sovellettavaksi. Kuvaus on ollut 24.10.2008 alkaen Sosiaaliportti-sivustolla, ja siinä lähestytään kehittämishaastetta seuraavasti:

”Käytännön juurruttamiseksi ja leviämiseksi on osoittautunut tarpeelliseksi muokata hoitomallia tiiviimmäksi: kevyin mahdollinen riittävä malli. Käytännön ominaispiirre on nimenomaan ammattilaisen rooli suhteessa asiakkaan rooliin: kouluttava ja ohjaava

työote. Mallin toinen innovatiivinen piirre liittyy mallin soveltamiseen ja eteenpäin kouluttamiseen; asiakkaat ja ammattiväki voivat osallistua yhdessä samoihin koulutuksiin/työpajoihin. Hietalinna-yhteisö kehittää käytäntöä laajemmin sovellettavissa olevaksi malliksi, jossa yhteisöllinen ja tutkiva ote toteutetaan vertaistuen avulla koulutuksellisin keinoin.” (Ikonen 2008.)

2.2 Koulutusklonikka-ajatus

Sekä hoitomallin kouluttaminen eteenpäin että käytössä olleiden resurssien pienuus motivoivat hankkeen toteuttajia kokeilemaan pelaajien, läheisten ja ammattihenkilöiden yhteisiä koulutuksia. Lisäksi ajateltiin ammatillisuuden ja kokemuksen tuovan koulutukseen myös sisällöllistä synergiaa.

Nimenomaan ammattiväen mukaan saaminen yhteisiin koulutuksiin asiakkaiden kanssa oli etukäteen arvioiden haastava tehtävä. Rapeli-yhteisön ohjausryhmässä oli nimitäin jo syksyllä 2006 käynnistetty keskustelu Rapeli-yhteisön toiminnan jatkamisesta eräänlaisena koulutusklonikkana, joka ”rahapeliongelmaisten hoidon ohella kouluttaisi sosiaali- ja terveysalan ammatillaisia sekä peliongelmiin kohtaamiseen ja hoitamiseen että tutustuttaisi Rapeli-yhteisössä käytettyyn hoitomalliin.” Syys-joulukuussa 2007 järjestettiin neljä kolmipäiväistä maksutonta koulutusklonikka-ajatuksella toteutettua koulutusjaksoa, joihin osallistui vain kolme ammatillista mikä oli tuolloin selkeä pettymys. Tiedon puutteen ei arvioitu olleen syynä ammatillisten määrän vähäisyyteen, sillä tilaisuuksista oli tiedotettu laajasti. (Ahonen 2008, 40-41.)

Lopulta koulutusklonikka-ajatus kuitenkin osoittautui kantavaksi, sillä vuosina 2008-2009 järjestettyihin yksipäiväisiin toteutettuihin kahteentoista PoKu-koulutuspäivään osallistui yhteensä 43 eri ammatillista eri toimipisteistä ja eri puolilta Etelä- ja Keski-Suomea (yhdestä neljään koulutuspäivää/ ammatillinen). ”Iso laiva kääntyy hitaasti”, mutta myös koulutustilaisuuksien tiivistämisestä yksipäiväisiksi voi hyvällä syyllä pitää yhtenä koulutusten kasvaneen suosion selittäjänä.

2.3 Koulutusmateriaalin ja koulutusrunkojen edelleen kehittäminen

Projektin aikana Rapeli-yhteisössä kehitetyt neljä koulutuspakettia muokattiin yhden päivän mittaisiin koulutuksiin sopiviksi, ja niitä hiottiin palautteiden perusteella. Rapeli-yhteisön rakenne tiivistettiin koulutuksen rakenteeksi. Vilkas osallistuminen mahdollisti ns. kolmiomallin (pelaajat, läheiset ja ammattiväki tasavertaisina osallistujina) käytön PoKu-koulutuksissa eli Ongelmapelaajien hoidon kursseilla, mikä toi erityistä lisäarvoa koulutustoimintaan.

2.4 Yhteistyö

Osallistuimme Rahapelihaittojen tuki- ja hoitopalvelujen asiantuntijaverkoston seminaareihin, Sosiaalipedagogiikan säätiön peliseminaariin, Päken seminaariin, Kritsin verkostoilmapäivään sekä Rahapelihankkeiden hyvät käytännöt- työpajoihin (Stakes). Yhteistyötapaamisia oli mm. Peluurin, A-klonikkasäätiön, yksittäisten tutkijoiden ja Sosiaalipedagogiikan säätiön kanssa. Osallistuimme myös Stakesin ja Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen koordinoiman rahapelikoulutuksen sisällöntuotantoon.

2.5 Luennot

Kävimme luennoimassa peliongelmaista/riippuvuudesta ja sen hoidosta Tuusulan nuorisoseman ehkäisevän päihdetyön koulutuksessa, Suomenlahden merivartioston päällystön opetustilaisuudessa, A-klonikkasäätiön elopäivillä sekä Tampereen a-

kliniikkatoimen koulutustilaisuudessa. Stakesin hyvät käytännöt- työpajoissa luennoi-
tiin hoidon kehittämisen ja kehitetyn mallin kuvaamisen prosesseista ja kokemuksista.

2.6 Tiedotus

Ongelmapelaamisen hoidon kurseista tiedotettiin Hietalinna-yhteisön verkkosivuilla, Pelihaitat-sivustolla, Peluurissa, A-klinikkasäätiön verkkosivuilla ja koulutuksen yhteyshenkilöt- postituslistalla. Lisäksi Rapeli-yhteisön asiakkaille lähetettiin kutsu ”kertausharjoituksiin”. Projektin aikana laadittiin kaksi tiedotetta tulevasta toiminnasta ja lähetettiin ne PoKu-kursseille jo osallistuneille. Kaiken kaikkiaan tiedotus oli resurssien pienuudesta johtuen vähäistä, mutta ilmeisen onnistuneesti suunnattua. Projektin kehittämistavoitteiden kannalta osallistuminen koulutustoimintaan oli vähintäänkin riittävän vilkasta, vaikkakin myös asiakastyytyväisyydellä ja ns. puskaradiolla voi katsoa olleen vaikutusta asiaan.

2.7 Ongelmapelaamisen hoidon kurssit (PoKu) 2008-2009

PoKu-toiminnan taustaa

PoKu-toiminta on suunnattu peliongelmaisille, heidän läheisilleen sekä sosiaali- ja terveysalan ja peliyhtiöiden työntekijöille. Toimintamallin juuret ovat ratkaisu- ja voimavarakeskeisessä hoitoajattelussa sekä vertaisryhmän merkitystä korostavassa yhteisöhoitossa. Toiminnan ytimessä ovat ongelmapelaajille ja sidosryhmille pidettävät koulutustilaisuudet.

PoKu-toiminta pohjaa pariin viimeaikaiseen suomalaiseen peliongelmiä hoitohankkeeseen. PoKu-malli on perustaltaan sama kuin Rapeli-yhteisöprojektissa kehitetty hoitomalli, mutta tiivistetympi, rakenteeltaan kevyempi ja helpommin käyttöön otettavissa. Vertaistuki ja koulutus ovat asian ydin: PoKu-mallissa yhteisöllinen ja tutkiva ote toteutetaan vertaistuen avulla koulutuksellisin keinoin. Myös Sosiaalipedagogiikan säätiön projekteista saadut kokemukset korostavat vertaistuen merkitystä peliongelmiä hoitossa.

Kolmiomallin kuvaus

Koulutustilaisuudet järjestetään ns. kolmiomallin mukaisesti: Asiakkaat, läheiset ja ammattilaiset osallistuvat tasavertaisina yhteisiin koulutuksiin (luentoja, harjoituksia), joissa työskennellään ongelmapelaamisen, riippuvuuden ja auttamisen eri aspektien parissa. Osallistujilla on omat kokonaisuuden kannalta tärkeät roolinsa:

1. *Asiakkaiden* vertaistukitaitoja vahvistetaan koulutuksissa. He tuovat koulutuksiin kokemuksensa, ja tuodessaan ongelmansa käsittelyyn (”materiaaliksi”) he auttavat itseään ja muita osallistujia.
2. *Läheiset* tuovat koulutuksiin kokemuksensa, tukensa ja tavoitteensa. He myös saavat itselleen tukea.
3. *Ammattilaiset* tuovat koulutuksiin omaa osaamistaan ja asiantuntemustaan. He käyttävät kouluttavaa ja ohjaavaa työotetta koulutuspäiviin kuuluvissa harjoitustilanteissa ja saavat kokemusta peliongelmaisten auttamisesta.

Kolmiomalliin perustuva auttamistyö ei edellytä mitään tiettyä hoidollista orientaatiota tai peliongelman selitysmallia vaan on helposti opetettavissa perustasollaan ja sovellettavissa eri viitekehyksissä, esim. kognitiivis-behavioraalisisissa tai ratkaisukeskei-

sissä kehyksissä. (Peliongelmaisetkin ovat heterogeeninen ryhmä.) Eri viitekehyksissä sovellettavuuden lisäksi kolmiomallinen auttamistyö voi myös madaltaa toimintaan osallistumisen kynnyksiä: Koulutuksien palautteissa pelaajilta on tullut kiitosta nimenomaan ammattiväen osallistumisesta koulutustilaisuuksiin. Myös ammattiväki on kokenut pelaajien ja läheisten kanssa työskentelyn koulutuksen keskeiseksi anniksi. Toisetkin alan toimijat ovat sittemmin soveltaneet hyväksi osoittautunutta menettelytapaa omassa toiminnassaan.

Koulutuksen sisällöt

Koulutustilaisuuksia on vuosina 2008-2009 järjestetty kuukausittain yhden päivän mittaisina (klo 10-15). Koulutuksien teemallinen runko on neljässä kokonaisuudessa, ”koulutuspaketissa”. Paketit on kehitetty A-klinikkasäätien ja Hietalinna-yhteisön menetelmäkoulutusmateriaalin sekä Rapeli-yhteisöstä saatujen kokemusten ja arvioinnin pohjalta:

1. Ensimmäisessä koulutuspaketissa tutkitaan auttamisen perustaitoja eli empatiaa, arvoja ja asenteita sekä niiden yhteyttä nykytilanteeseen ja vaikutusta käyttäytymiseen.
2. Toisessa koulutuskokonaisuudessa tarkastellaan ongelmaa/tilannetta sekä niihin liittyviä uskomuksia eri näkökulmista.
3. Kolmannessa paketissa peliriippuvuutta ja siitä irrottautumista käsitellään henkiseltä, psykologiselta, sosiaaliselta ja fyysiseltä kannalta. Esimerkiksi pelaamisen pyrkimykset ja hoidon vastaukset.
4. Neljännen kokonaisuuden teema on vuorovaikutus, ja siinä esimerkiksi tutkitaan sosiaalisia verkostoja ja vuorovaikutustaitoja sekä niiden hyödyntämistä pelaamisen hallinnassa/ lopettamisessa.

Kurssipäivät ja osallistujat

Ongelmapelaamisen hoidon koulutuksia järjestettiin 12 kpl 2/2008-5/2009 Helsingissä Hietalinna-yhteisön koulutustiloissa Mechelininkatu 46, 3. krs. Kevään 2008 teemakoulutukset (helmi-toukokuu) olivat: Perustaidot, Uudet näkökulmat, Peliongelma ja ihmisen kokonaisuus sekä Peliongelma ja vuorovaikutustaidot. Kevään koulutustilaisuuksissa oli keskimäärin 13 osallistujaa/tilaisuus.

Osallistujamäärät kasvoivat selvästi vuoden 2008 loppupuolella: Syksyn teemakoulutuksiin (syys-joulukuu) osallistui keskimäärin 18 osallistujaa/tilaisuus. Teemakoulutukset otsikoitiin uudelleen syksyllä 2008:

- Peliongelma ja auttaminen,
- Peliongelma ja uudet näkökulmat,
- Peliongelma ja riippuvuus sekä
- Peliongelma ja vuorovaikutus.

Kevään 2009 koulutuksiin osallistui edellisen vuoden kevään tapaan keskimäärin 13 osallistujaa/tilaisuus.

Kyselyjen ym. tiedonkeruun osalta toimintaan osallistumisen kynnys haluttiin pitää mahdollisimman matalana. Olihan Rapeli-yhteisössä juuri suoritettu mittava tiedonkeruu- ja arviointiurakka, ja PoKun tarkoitus oli – ja on – käyttää samaa mallia, mutta tiiviimmässä muodossa. PoKun osallistujilta kysyttiin minimissään kotikunta sekä se,

missä roolissa he ovat saapuneet koulutustilaisuuteen: pelaajana, läheisenä vai ammattilaisena. Lähes kaikki halusivat kuitenkin kertoa myös yhteystietonsa. Lisäksi osallistujilta saatiin palautetta, jota hyödynnettiin toiminnan kehittämisessä.

Projektin aikana kirjattiin 175 koulutuspäivää 86 eri henkilölle. Heistä 28 henkilöä ilmoittivat olevansa pelaajia. Pelaajista noin kolmasosa (11) oli osallistunut jo Rapeli-yhteisön koulutustoimintaan, ja valtaosa (17) oli ns. uusia. (Kaksi pelaajaa ilmoittivat olevansa myös pelaajan läheisiä, mutta tässä heidät on merkitty pelaajiksi.) 15 eri henkilöä olivat pelaajan läheisiä. Heistä lähes kaikki 14 olivat uusia. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset olivat kaikki uusia, ja heitä oli peräti 43 eri henkilöä.

Kahteen tai useampaan teemakoulutuspäivään osallistui 38 eri henkilöä, joista 22 pelaajaa ja läheistä, joista 13 uusia sekä 16 ammattilaista, joista kaikki 16 uusia.

Vain yksi sekä Rapeli-yhteisön toimintaan että PoKu-toimintaan osallistunut pelaaja ei osallistunut useampaan kuin yhteen koulutuspäivään. Hän asuu pääkaupunkiseudun ulkopuolella.

Kolmeen tai useampaan teemakoulutuspäivään osallistui 23 eri henkilöä, joista

16 pelaajaa ja läheistä joista 8 uusia sekä
7 ammattilaista, joista 7 uusia.

Yksi pelaaja osallistui yhdeksään teemakoulutuspäivään, yksi läheinen kuuteen päivään ja kaksi ammattilaista neljään päivään. Neljä yhdeksästä ensimmäiseen koulutustilaisuuteen (helmikuussa 2008) osallistuneesta pelaajasta oli mukana vielä keväällä 2009.

Valtaosa pelaajista ja läheisistä (33 eri henkilöä) tulivat Helsingistä, Espoosta ja Vantaalta. Lisäksi heitä tuli Lahdesta, Järvenpäästä, Turengista, Naantalista, Hämeenlinnasta ja Sipoosta. Ammattilaiset puolestaan tulivat ympäri Etelä- ja Keski-Suomea. Osaamisen jakamiseksi myös Hietalinnayhteisöstä osallistui neljä työntekijää vuorolleen. Muiden ammattilaisten toimipaikoiksi kirjattiin: Kouvolan kuntoutuskeskus, Tuusulan Nuorisoasema, A-klinikka / Helsingin kaupunki, Itäinen nuorisoasema / Helsingin kaupunki, Järvenpään sosiaalisairaala, Kirkkonummen kunta / nuorisopalvelut, Sosiaalipedagoginen säätiö, Lahden A-klinikka, Pelissä-hanke / Jyväskylä, Pelissä-hanke / Tyynelä (Mikkeli), Hämeenlinnan A-klinikkatoimi / kuntoutumisyhteisö, Salon A-klinikka, Laurea AMK, Helsingin kaupunki / Tervalammen kartano, Vantaan kaupunki / ehkäisevä päihdetyö, Youth Against Drugs, A-klinikkasäätiön keskus-toimisto, Social och kommunal högskola, Diak, Naantalin kaupunki, Koske, Lappeenrannan a-klinikka sekä Lappeenrannan terveyskeskus.

2.8 Tukipiste-illat

Tammikuussa 2009 aloitettiin samoissa koulutustiloissa Tukipiste, avoin ohjattu iltafoorumi ongelmapelaajille, heidän läheisilleen ja muille aiheesta kiinnostuneille. Tukipiste kokoontui tammi-toukokuussa 2009 kuukausittain kuukauden viimeisenä torstaina klo 17-19. Toimintaan osallistui 12 eri henkilöä (1-5 iltaa/ henkilö): 5 pelaajaa, 5 läheistä ja 2 ammattilaista. Kuusi heistä osallistui myös koulutuksiin, joten kaiken kaikkiaan PoKun ja Tukipisteen toimintaan osallistui 92 eri henkilöä.

3. POHDINTAA JA LÄHITULEVAISUUDEN NÄKYMIÄ

Projekti onnistui sille asetettujen tavoitteiden mukaisesti. PoKu-koulutukset tavoittivat uusia asiakkaita: ongelmapelaajia ja heidän läheisiään. Nimenomaan läheisiä ei Rapeli-yhteisö juurikaan tavoittanut, mutta PoKu-toiminnassa heitä on mukana. Kertyneen kokemuksen ja aineiston perusteella voi lisäksi sanoa, että kokeiluna toteutetut koulutukset ovat selvästi jo löytäneet paikkansa tukitoimintana aiemmille asiakkaille (Rapeli-yhteisö ja vuonna 2008 mukaan tulleet ”kurssilaiset”) sekä tutustumis- ja oppimispaikkana sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille. Keväällä 2009 koulutustoiminnan sovellusala laajeni entisestään: ammattilaisia ”maakunnista” tuli koulutuksiin oman pelaaja-asiakkaansa ja/tai pelaajan läheisen kanssa.

Hietalinna-yhteisön toiminta loppuu alkusyksyllä 2009, mutta toimivaksi ja vähintäänkin kohtuullisen hyvin saavutettavaksi osoittautunutta ongelmapelaamisen hoidon koulutusmallia voitaisiin hyödyntää esimerkiksi tulevan Peliklinikan puitteissa. Asiasta neuvotellaan.

Lähteet:

Ahonen, Jukka (2008): Rapeli-yhteisön loppuraportti - sisäinen arviointi. Teoksessa: [Yhteisöllinen avohoito rahapeliongelmaisten tukena: Mallin kehittäminen ja yhteishoidon vaikutukset](#). Raportteja 12/2008. Helsinki, Stakes.

Ikonen, Yrmy (2008): Koulutuspainotteinen avoyhteisö ongelmapelaajien hoitomenetelmänä.

(Rapeli-yhteisössä kehitetty malli kuvattuna sosiaali- ja terveysalan hyväksi käytännöksi):

<http://www.hyvakaytanto.fi> => Koulutuspainotteinen avoyhteisö ongelmapelaajien hoitomenetelmänä

PoKu-toiminnan asiakasrekisteri

Yrmy Ikonen
Hietalinna-yhteisö